

Uwarunkowania i kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa gorzowskiego, pod red. Bohdana Gruchmana i Jerzego J. Paryska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Centrum Badania Gospodarki Regionalnej, Poznań 1998.

Opracowanie to zostało wykonane przez szeroki zespół naukowców składający się przede wszystkim z pracowników poznańskiego ośrodka naukowego zatrudnionych w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz w Akademii Ekonomicznej. Studia te zostały zrealizowane w oparciu o Projekt Badawczy Zamawiany KBN „Określenie warunków rozwoju zachodnich obszarów przygranicznych na przykładzie województwa gorzowskiego”. Wynikiem badań są cztery tomy zatytułowane:

- *Struktury i procesy*, ss. 360;
- *Studia rozwoju i zagospodarowania przestrzennego*, ss. 441;
- *Koncepcje rozwoju*, ss. 453;
- *Synteza. Stan i kierunki rozwoju*, ss. 89.

Pierwszy tom został przygotowany pod kierunkiem profesorów Bohdana Gruchmana, Jerzego Paryska i Franza Walka. Tom ten zawiera bogaty zestaw analiz dotyczących sytuacji społecznej, ekonomicznej i przestrzennej województwa gorzowskiego. Artykuły B. Gruchmana, F. Walka oraz J. Paryska określają miejsce województwa gorzowskiego w przestrzeni społeczno-ekonomicznej kraju. W zestawie tekstów dotyczących wewnętrznej sytuacji województwa gorzowskiego podjęte zostały problemy: miejskiej sieci osadniczej, potencjału demograficznego, poziomu życia ludności, a także rozwoju lokalnego na poziomie gmin (T. Kaczmarek, L. Mierzejewska, E. Klebba, J. Kotus). Istotne znaczenie w tym tomie mają opracowania odnoszące się do przygranicznego położenia geograficznego województwa gorzowskiego (E. Nowińska, T. Strykiewicz). Teksty autorów niemieckich odnoszą się do problemów reformy administracji rządowej w Polsce (S. Matzke), nowej roli regionów w europejskim procesie decyzyjnym po traktacie w Maastricht (H. Flor), struktur gmin w Brandenburgii (C. Mohns), rozwoju turystyki (T. Leppert) oraz uczestnictwu młodzieży w polityce komunalnej (I. Werner).

Drugi tom zatytułowany *Studia rozwoju i zagospodarowania przestrzennego* został przygotowany pod kierunkiem profesorów J. Paryska i B. Gruchmana. Pierwszy tekst profesora Z. Chojnickiego zawiera bardzo interesującą koncepcję i założenia teoretyczne analizy uwarunkowań rozwoju regionu nadgranicznego. Tekst ten jest znakomitym teoretycznym wprowadzeniem do materii merytorycznej tego tomu. W kolejnym opracowaniu bardzo szczegółowo zostało scharakteryzowane środowisko przyrodnicze województwa gorzowskiego (A. Macias). Wprawdzie analiza ta ma zbyt monograficzny charakter, jednak może stanowić podstawę dla ukształtowania zrównoważonej (sustainable) koncepcji zagospodarowania przestrzennego regionu gorzowskiego. J. Paradysz podjął demograficzne warunki rozwoju województwa gorzowskiego, szczególnie charakteryzując jego sytuację na tle zachodnich obszarów przygranicznych. Słabością jest jedynie historyczny charakter tej analizy (analizy kończą się na roku 1996). W ciekawym tekście J. Paryska *Spoleczno-ekonomiczna struktura przestrzenna województwa gorzowskiego w ujęciu wielozmianowym* dokonano wielokryterialnej charakterystyki gmin województwa, określając także strukturę przestrzenno-funkcjonalną województwa gorzowskiego. Bardzo ciekawa i wartościowa jest analiza procesów transformacji społeczno-gospodarczej województwa gorzowskiego (T. Czyż). W tekście tym wykorzystano nowoczesne techniki i metody analiz geograficzno-ekonomicznych w przekroju podstawowych jednostek podziału administracyjnego, co pozwala na ocenę przebiegu tych procesów w układzie wewnątrzregionalnym oraz wskazanie na źródła relatywnego sukcesu województwa gorzowskiego po roku 1990 w warunkach transformacji ustrojowej. W kolejnych tekstach scharakteryzowano Gorzów Wielkopolski jako ośrodek o funkcjach regionalnych (T. Kaczmarek) oraz model rozwoju lokalnego gmin przygranicznych (E. Nowińska).

Kolejny tom zatytułowany *Koncepcje rozwoju* powstał także pod redakcją profesorów J. Paryska i B. Gruchmana. Tom ten zawiera teksty, w których omówiono poszczególne sfery wpływające na rozwój społeczno-ekonomiczny województwa gorzowskiego. Dotyczy to: rolnictwa (B. Głębocki, E. Jędrycka), przemysłu (H. Rogacki, H. Maćkowiak), turystyki i wypoczynku (D. Sołowiej), handlu i usług (H. Mruk), otoczenia biznesowego (M. Słodowa-Hełpa), infrastruktury technicznej (E. Gołębska), szkolnictwa wyższego (J. Parysek), transportu kolejowego (E. Nowińska) oraz transportu wodnego (J. Kortus, U. Kortus). Analizy te są zorientowane na procesy restrukturyzacji zachodzące w tych sferach w związku z transformacją ustrojową. Dwoma klamrami spinającymi

te teksty są opracowania M. Dutkowskiego *Kierunki polityki regionalnej i zagospodarowania przestrzennego województwa gorzowskiego* oraz B. Gruchmana *Studium województwa gorzowskiego przykładem dla pozostałych obszarów przygranicznych Polski*. Pierwsze opracowanie jest przykładem zintegrowanego podejścia do problematyki zagospodarowania przestrzennego i rozwoju regionalnego. W tekście tym scharakteryzowano zewnętrzne uwarunkowania rozwoju i zagospodarowania przestrzennego województwa gorzowskiego, wskazano na główne zadanie polityki regionalnej województwa gorzowskiego, jakim jest przyspieszenie rozwoju gospodarczego. Wreszcie scharakteryzowano najważniejsze kierunki polityki regionalnej. W końcowej części scharakteryzowano znaczenie integracji przestrzennej i wyrównywania dysproporcji wewnątrzregionalnych jako głównych kierunków polityki zagospodarowania przestrzennego tego województwa. W drugim opracowaniu wskazano na fakt, że przeprowadzone badania stanowią studium naukowe obszaru kraju nad granicą polsko-niemiecką w jej środkowym odcinku.

Ostatni tom przygotowany przez prof. J. Paryską został zatytułowany *Synteza. Stan i kierunki rozwoju*. Tekst ten zawiera trzy części w których omówiono: stan regionu w połowie lat dziewięćdziesiątych, najważniejsze kierunki rozwoju regionu oraz zarys strategii rozwoju regionu. Jest to bardzo wartościowa synteza badań, w której wykorzystano opracowania prezentowane w pozostałych tomach. Trafnie zostały określone podstawowe założenia strategii rozwoju regionalnego. Pewien niedostatek budzi brak próby ilościowego zarysowania najważniejszych parametrów rozwoju i osadzenia założeń strategii regionu gorzowskiego w czasie. Jednak w sumie należy wysoko ocenić ten tekst, ze względu na jego walory poznawcze i praktyczną użyteczność.

W prace nad uwarunkowaniami i kierunkami rozwoju społeczno-gospodarczego województwa gorzowskiego zaangażowali się najwybitniejsi przedstawiciele nauk ekonomiczno-przestrzennych reprezentujący poznański ośrodek naukowy. Stąd osiągnięte wyniki są bardzo interesujące. Do szczególnie ważnych osiągnięć zespołu badawczego chciałbym zaliczyć:

- bardzo dobre teoretyczne podstawy prowadzonego badania. Autorzy na przykładzie województwa gorzowskiego zastosowali i wykorzystali bardzo wyrafinowany zestaw technik i metod badawczych;
- badanie dotyczy zasadniczo obszaru województwa gorzowskiego. Jednak dzięki pewnej uniwersalności rozważań, możliwe jest zastosowanie sposobów podejścia autorów do innych regionów przygranicznych oraz do innych regionów pozbawionych silnego ośrodka metropolitarnego. Dlatego pomimo reformy administracji publicznej wyniki badań należy uznać za znaczące dla rozwoju badań ekonomiczno-przestrzennych w Polsce;
- zorientowanie analizy na efekty praktyczne, czyli możliwość uprawiania polityki społeczno-ekonomicznej w oparciu o rekomendacje wynikające z badań. Przeprowadzone badania mają istotny wymiar aplikacyjny dla polityki regionalnej prowadzonej w odniesieniu do obszaru województwa gorzowskiego. Uzyskane przez zespół wyniki będą niewątpliwie bardzo użyteczne dla podmiotów zajmujących się przygotowaniem strategii rozwoju regionalnego nowego województwa lubuskiego;
- rzetelna ocena sytuacji społeczno-ekonomicznej zachodnich obszarów przygranicznych nie jest możliwa bez uwzględnienia procesów zachodzących po niemieckiej stronie granicy. Szczególnie znaczenie w przypadku obszaru województwa gorzowskiego ma Berlin, wielki ośrodek metropolitarny położony w pobliżu granicy polsko-niemieckiej. Do współpracy w ramach tego tematu zaproszono naukowców niemieckich, którzy przybliżyli czytelnikowi polskiemu problemy rozwoju regionalnego po niemieckiej stronie granicy. Jednak co ciekawe, zamiar ten udał się głównie dzięki autorom polskim, podejmującym analizy procesów społeczno-gospodarczych w całym obszarze transgranicznym.

W sumie uważam, że praca ta pomimo tego, że nie wszystkie istotne dla rozwoju regionalnego pola nie zostały przez nią pokryte z podobną intensywnością, dzięki swoim niewątpliwym walorom może stanowić wartościową inspirację dla wszystkich zespołów podejmujących prace nad strategiami rozwoju regionalnego nowych województw oraz dla badań ekonomiczno-przestrzennych dotyczących regionalnych aspektów najważniejszych procesów społeczno-ekonomicznych. Te cztery tomy zawierają obok kilku tekstów przeciętnych (aczkolwiek poprawnych) parę bardzo wartościowych opracowań stanowiących istotny wkład do badań ekonomiczno-przestrzennych w Polsce w sytuacji transformacji ustroju gospodarczego w kierunku gospodarki rynkowej.